НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ СЕЛЯНИН

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

2002 рік
ВИПУСК 5

Редакційна колегія:

КульчицькиП С.В. доктор іст. наук, професор - відповідальний редактор;
Корновенко СВ. канд. іст. наук - відповідальний секретар;
Калініченко В.В. доктор іст. наук професор;
Кузьмінськнй А.І. професор;

Лях Р.Д. доктор іст. наук, професор;

Марочко В.1. доктор іст. наук, провідний наук. співробітник;
Морозов А.Г. доктор іст. наук, професор, заступник відповідального редактора;
Панченко П.П. доктор іст. наук, професор;
Чабан **А.ІО.** доктор іст. наук, професор.

Редколегія висловлює щиру подяку Аграрній партії України, за сприяння у підготовці випуску

Засновники - Інститут історії України НАН України
Черкаський державний університет ім. Богдана Хмельницького

Видається за рішенням Вченої ради
Черкаського державного університету
(протокол №4 від 5.03.2002 року)

Видання здійснюється за організаційної підтримки
Наукового товариства істориків-аіарників та
Науково-дослідного інституту селянства

Інститут історії України НАН України
Черкаський державний університет

ISBN 966-7986-12-8

ЗМІСТ

Соціально-економічний розвиток середньовічної України та української козацької держави XVII-XVIII століття

Михайлюк Ю.М. (м. Черкаси) Умови та характер розвитку основних галузей господарства населення Середнього Подніпров'я у Литовські часи 4
Івангородський К.В. (м. Черкаси) Методологічні аспекти дослідження селянського чинника в етносоціальних процесах **на** Середньому Подніпров'ї в **XVI** - першій половині **XVII** ст. 8
Боєчко В.Ф. (м. Черкаси) Соціально-економічні аспекти розвитку Правобережної України у контексті визвольних змагань середини XVII ст. 12
Чабан Ю.О. (м. Одеса) До питання аграрної політики І. Виговського 14
Шкрібітько О.О. (м. Донецьк) Розвиток землеробства в монастирських вотчинах степової України у XVII-XVIII ст. 16
Острась Є.С. (м.Донецьк) Врожайність зернових культур на Лівобережній Україні в другій половині **XVIII** ст. 21

Аграрні аспекти економічних та політичних трансформацій XIX- початку XX ст.

Бакало Р.Г. (м. Черкаси) Розробка та запровадження столипінського аграрного законодавства 27
Бабенко Л.Л. (м. Полтава) Аграрна галузь Полтавщини в перші десятиліття існування губернії (перша половина **XIX** ст.) 30
Темірова Н.Р. (м. Донецьк) Поміщики Бобринські 34
Світленко СІ. (м. Дніпропетровськ) Постать Мусія Кононенка у контексті формування і становлення національної самосвідомості українського селянина пореформеної доби 40
Грон В.В. (м. Черкаси) Капіталістичні перетворення в аграрному секторі економіки Наддніпрянської України у контексті національного розвитку другої половини XIX ст. 44
Костик Є.П. (м. Переяслав-Хмельницький) Микола Левитський - організатор артільного руху 48
Десятніков І.В. (м. Черкаси) Становище українського селянства як передумова поширення найманої праці у сільському господарстві України в кінці XIX - початку XX ст. 51
Якименко М.А. (м. Полтава) Діяльність Полтавського губернського земства по реалізації переселенської політики царату в роки столипінської аграрної реформи 54
Сулига І.Г. (м. Ізмаїл) Земства і селянська кооперація в Правобережній Україні на початку XX ст. 59
Дубінський В.А. (м. Кам'янець-Подільський) Аграрне питання в програмних документах Української демократичної партії 62
Волошко О.О. (м. Запоріжжя) Підзаконна нормотворчість гетьманської адміністрації по врегулюванню афарних відносин (травень-грудень 1918р.) 64
Дудка В.І., Дудка Л.Г. (м. Кременчук) Економічна характеристика афарного сектору Полтавщини 1917-1918рр. 67
Шатохін А.М. (м. Умань) Селянське питання у соціологічній думці Росії та України в післяреформений період 73
Буравченко Р.В. (м. Черкаси), Крапивин А.В. (м. Донецьк) К вопросу о превращении болгарского крестьянского движения в политическое (1905-1908 гг.) 76

Основні проблеми аграрного розвитку України в радянський період

Морозов А.Г. (м. Черкаси) Тернистий шлях сільськогосподарської кооперації в добу НЕПу 82
Москальов Б.Г., Москальова Н.П. (м. Харків) Розробка більшовиками концепції технічної модернізації афарного сектору та досвід США 88
Святець Ю.А. (м. Дніпропетровськ) Безпосівні селянські господарства в роки нової економічної політики 92
Шевченко СІ. (м. Кіровоград) Діяльність в Україні Комітету сербів, хорватів і словенців з допомоги голодуючим у **1**923 р. 95
Кравченко В.І. (м. Донецьк), Лазуренко В.М. (м. Черкаси) Радянська політика щодо заможного селянства України в роки нової економічної політики (**1**92**1** -**1**929 рр.) 98
Маленко В.М. (м. Одеса) Афарна політика Румунії на окупованих українських (південно-бесарабських) землях в 20-30-ті рр. XX ст. 100
Данилюк Д.Д., Міщанин В.В. (м. Ужгород) Колективізація і міфаційні процеси на Закарпатті у кінці 40-х рр. **XX** ст. 103
Нікілєв О.Ф. (м. Дніпропетровськ) Інженерна служба села: стан і проблема формування кадрового потенціалу у повоєнний період (середина 40-х - початок 50-х рр. XX ст.) 10 9
Романюк І.М. (м. Київ) Шкільне будівництво на селі в 1950-х - першій половині 60-х рр. 113
Лубко І.М. (м. Черкаси) Спроби організаційно-економічного подолання кризи колгоспного виробництва в середині 50-х - на початку 60-х рр. 116
Сушко О.О. (м. Київ) Соціально-економічний тип дрібного товаровиробника в українському селі 1920-х рр. 120
Георгізов Г. (м. Черкаси) Українізація як результат тимчасового консенсусу між українським традиціоналізмом і більшовицьким пролеткультом 131
Десятніков О.В. (м. Черкаси) Передумови застосування найманої праці в селянських господарствах України в умовах НЕПу 134
Перехрест О.Г. (м. Черкаси) Сільске господарство Лівобережної України наприкінці літа - взимку 1943 року: деякі питання стану та наслідків господарювання 137
Потильчак О (м. Київ) Трудова експлуатація українського селянства у роки нацистської окупації (1941-1944 рр.) 141

Аграрні проблеми сучасності

Григорчук П.С., Мел ьничук О.А. (м, Вінниця) До питання правового забезпечення афарної реформи в Україні на сучасному етапі 144
Конфітовський В. (м. Кам'янець-Подільський) Проблеми розвитку афарного сектору України та к законодавче врегулювання (1990-2001 рр.)
Лисенко О.М. (м. Черкаси) Розвиток законодавчої бази реформування афарних відносин (1990-2001 рр.) 147
Мойсієнко В.М. (м. Черкаси), Байдін Ю.В. (м. Харків) Трансформація форм власності на землю в сучасній Україні 151
Підлісний Ю.І. (с. Долина Словянського р-ну Донецької обл.) Проблема селянської кооперації у приватизованому афарному секторі економіки України 154
Сухущина О.В. (м. Черкаси) Питання розвитку сучасного сільського господарства Чехіїу програмі Чеської соціал-демократичної партії 157
Масненко В.В. (м. Черкаси) Цукрова галузь афопромислового комплексу України та Черкащини за роки незалежності 162
МарцинюкІ.М. (м. Черкаси) Зміна кількості сільського населення Черкащини у 1989-2002 роках: основні фактори та їх співвідношення 163
Здоровцов О.І., **Шатохіна** М. А. (м. Умань) Демофафічна характеристики сільського населення Черкаської області: тенденції 90-х рр. XX ст. 166
Фомичева І.В. (м. Донецьк) Структурні афарні перетворення на території Донецької області на сучасному етапі 168
Храмово-Баранова О.Л. (м. Черкаси) Проблеми розвитку технічної бази сільського господарства 171
Шипік Н.Ф. (м. Донецьк) Рух сільського населення України в 1979-1989 рр. 173
Зернова О.Г. (м. **Донецьк)** Колгоспи України в 60-і роки XX століття 175
Ігнатенко В.В. (м. Черкаси) Консерватизм і сучасне українське селянство (до проблеми ренесансу селянської ідеології) 178

Жінки в громадському та економічному житті села

Оніпко Т.В., Оніщенко О.В. (м. Полтава) Благодійна діяльність жінок у селах Полтавщини XIX - початку XX ст. 182
Новікова О.М. (м. Черкаси) Суспільно-політичний і трудовий портрет жінки українського села 30-х рр. XX ст.

Ватрушкіна Ю.В. (м. **Черкаси)** Діяльність жінвідділів в радянській Україні 20-3 0-і рр. XX ст.

Історико-аграрні дослідження: проблеми історіографії та джерелознавства

Музичко О.Є (м, Одеса) Історія українського селянства доби Великого князівства Литовського у дослідженнях Ф.І. Леонтовича 187
Вінтонів О.О. (м. Донецьк) Соціально-економічне та правове становище західноукраїнського селянства X V-XVIII ст. в працях істориків-афарників Львівської школи 191
Корновенко СВ. (м. Черкаси) Висвітлення податкової політики Б. Хмельницького щодо селянства у вітчизняній історіофафії'20-х - на початку 80-х рр. XX ст. 194
Дерлеменко В.В. (м. Київ) Видатні постаті сільськогосподарських інформаційних консультаційно-освітніх служб на території України в кінці XIX - на початку XX ст.
Кривчик Г.Г. (м. Дніпропетровськ) Джерелознавчі проблеми дослідження соціального розвитку українського села у 60-80-ті рр. XX ст.
Мельниченко В.М., Поставнича М.В. (м. Черкаси) Проблеми афарноїісторії Черкащини в краєзнавчих дослідженнях 90-х рр. XX ст. (історіофафічний аспект) **Вергунов В.А., Кірпаль З.П. (м. Київ)** Становлення та розвиток науково-дослідних установ, організацій, навчальних закладів афарного профілю Української академії афарних наук **Бундак О.А. (м. Луцьк)** Проблеми сучасного українського села на сторінках "Українського історичного журналу" (1990-2000 рр.) 197
Капустин Г.Т. (м. Кременчук) Дослідження соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в українському селі тогочасною вітчизняною історіофафією 200

Світогляд, духовний світ та культура українського селянства

Присяжнюк Ю.П. (м. **Черкаси)** Традиції господарювання як мірило україно-єврейських відносин на селі (XIX - початок XX ст.) 203
Фареній І. А. (м. Черкаси) Поширення ідей кооперації в українському селі (кінець XIX - початок XX ст.) 210
Топка Р.В. (Крим) Суспільно-політичний світогляд українського селянства під час першої російської революції (на матеріалах наказів та ухвал до І Державної думи) 213
Михайлюк О.В. (м. Дніпропетровськ) Щодо ролі національного чинника в формуванні політичної поведінки українського селянства часів революції та фомадянської війни (**1**9**1**7-**1**920 **рр.)** 217
Ковальова Н. А. (м. Дніпропетровськ) До питання про мотивацію участі українського селянства в революційних подіях 1917-1921 рр.: соціально-економічний **і** психологічний аспект 219
Дровозюк СІ. (м. Вінниця) Політична культура українського селянства 20-30-х рр. XX ст. (до історіофафії питання) 225
Моргун В.А. (м. **Донецьк)** Релігійні аспекти розбудови фомадського суспільства в незалежній Україні 229
Якуба К.І. (м. **Київ)** Патріотизм як складова менталітету українського селянина 234
Солодка Л.М. (м. Черкаси) Світоглядні уявлення селянина про землю та їх вплив на формування української ментальності 239
Шнира В.В. (м. Черкаси) Православна церква в українському селі (1917-1925 рр.) 244
247
250
254
258
264
270
273